

Vrijstellingenbeleid Examinering mbo schooljaar 2025-2026

Procesbeheer ontwikkeling/vaststelling: concept voorjaar 2020, vastgesteld april 2020; aangepast juli 2021, vastgesteld juli 2021; aangepast mei 2022, vastgesteld 1-7-2022; aangepast mei 2023, vastgesteld oktober 2023; aangepast maart 2024; aangepast juni 2025, vastgesteld 11 juli 2025

Inleiding

Wanneer een student een examen of examenonderdeel elders of eerder al heeft behaald, kan een student hiervoor vrijstelling aanvragen. De examencommissie heeft als wettelijke taak deze vrijstellingen te toetsen en te verlenen wanneer een student hiervoor in aanmerking komt. De examencommissie kan vaststellen of de student in aanmerking komt voor vrijstelling op grond van documenten zoals een diploma of resultatenlijst van een eerdere of andere gevolgde en/of behaalde erkende (mbo-) opleiding. (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0027963/2019-08-01>)

Vrijstelling van examinering en onderwijs?

De examencommissie kan alleen een vrijstelling voor een examen verlenen, wanneer hiervoor voldoende grond is. Het bevoegd gezag (directeur) is verantwoordelijk voor het verlenen van een eventuele vrijstelling van het onderwijs. In de OER van Lentiz staat:

“Er wordt nooit een vrijstelling voor onderwijstijd gegeven. In de tijd die vrijvalt doordat een deelnemer een vrijstelling voor een bepaald deel van de opleiding krijgt zal hij/zij (andere)inspanningen in het kader van de opleiding moeten verrichten.”

Echter, in individuele gevallen én op basis van kwalitatieve gronden mag en kan het bevoegd gezag vrijstelling verlenen van onderwijs of een alternatief onderwijsprogramma aanbieden. Dit kan zijn:

- lessen blijven volgen en het examen/examenonderdeel op een hoger niveau afronden;
- vrijstelling voor de lessen. In dat geval dienen er afspraken met de coach/opleidingscoördinator te worden gemaakt over de invulling van de vrijgestelde uren (werken aan andere vakken of vrijstelling van het onderwijs). Hiermee kan voor een individuele student de begeleide onderwijstijd minder zijn dan wettelijk vereist. (<https://onderwijsenexaminering.nl/kwaliteit/onderwijstijd/onderwijstijd/>)

Verschillende examens, verschillende vrijstellingen

Het vrijstellingenbeleid is verschillend voor de verschillende type examens:

1. beroepsgerichte examens;
2. keuzedeelexamens;
3. examens taal en rekenen.

Loopbaan en burgerschap heeft als diploma-eis geen referentieniveau maar een inspanningsverplichting. Hierdoor kan een examencommissie dan ook geen vrijstelling van het examen geven.

1. Beroepsgerichte examens

Studenten kunnen een vrijstelling aanvragen voor een beroepsproeve, vaardigheids- en of werkprocesexamen, kennisexamen of voor de wettelijke beroepsvereisten. De examencommissie moet dan onderzoeken of de student hiervoor in aanmerking komt op basis van een vergelijking van examenplannen, kerntaken, werkprocessen, prestatie-indicatoren en het niveau van een opleiding. In veel gevallen zal het vrijstellingen betreffen op basis van een behaald diploma van eenzelfde of vergelijkbaar dossier op een hoger of lager niveau.

Op grond van een inhoudelijke vergelijking kan de examencommissie bepalen of zij wel of geen vrijstelling verleent.

2. Keuzedeelexamens

Vanaf schooljaar 2020-2021 tellen de keuzedelen mee bij de slaag-/zakregeling. Wanneer studenten overstappen naar een andere opleiding of een ander niveau, kunnen zij vrijstelling aanvragen voor keuzedeelexamens. Immers, keuzedelen zijn -op een aantal specifieke keuzedelen na- niet gebonden aan een niveau.

Bij keuzedelen is er de nodige ruimte voor vrijstellingen. De examencommissie kan een vrijstelling voor een keuzedeel geven als wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

a. Er een voldoende examenresultaat voor het keuzedeel is behaald

De examencommissie kan een vrijstelling verlenen op basis een bewijsstuk van een opleiding waaruit blijkt dat een student een keuzedeelexamen met een voldoende eindresultaat heeft afgelegd. Er wordt geen vrijstelling verleend op onderdelen van het keuzedeel, bijvoorbeeld een kennisexamen of een vaardigheidsexamen, maar alleen op een geheel behaald keuzedeel. Uitzondering hierop vormen de keuzedelen moderne vreemde talen; Engels, Spaans en Duits en Nederlands op een hoger niveau dan het vereiste. In dit geval kan er vrijstelling worden verleend voor het CE of onderdelen van het IE. Bij een vrijstelling op basis van een eerder geëxamineerd keuzedeel wordt op de resultatenlijst 'vrijstelling' vermeld en wordt het resultaat overgenomen.

b. Er wordt voldaan aan de wettelijke eisen ten aanzien van overlap.

Wanneer een student doorstroomt binnen het mbo kan hij/zij vrijstelling aanvragen voor de keuzedeelverplichting. Het keuzedeel mag geen ondoelmatige overlap hebben met de kwalificatie die de student gaat volgen.

Ondoelmatige overlap betekent dat het keuzedeel te weinig toegevoegde waarde heeft ten opzichte van de opleiding waaraan het moet worden gekoppeld.

Om te onderzoeken of er sprake is van overlap tussen het keuzedeel en de kwalificatie heeft SBB de overlapchecker (<https://kwalificaties.s-bb.nl/Overlap>).

Er zijn drie mogelijke uitkomsten:

- er bestaat een vastgestelde koppeling tussen de kwalificatie en dit keuzedeel;
 - er is geen overlapinformatie gevonden. In dat geval kan er een verzoek worden ingediend bij de toetsingskamer om de overlap te laten onderzoeken;
 - er is sprake van ondoelmatige overlap. In dit geval kan er geen vrijstelling worden verleend voor het betreffende keuzedeel.
- c. Het een keuzedeel betreft dat bij een van de opleidingen van Lentiz wordt aangeboden en verdiepend of verbredend is voor de opleiding waarvoor vrijstelling voor het keuzedeel wordt aangevraagd.**

3. Examens taal en rekenen

Voor het verlenen van vrijstellingen voor de generieke examens, volgt Lentiz de handreiking van het Kennispunt Taal en Rekenen MBO van de MBO Raad. (<https://taalenrekenenmbo.nl/publicaties/service/document-vrijstellingen-generieke-vakken/>)

Aanvullend en verduidelijkend gelden de Lentiz-brede afspraken:

- Het behaalde resultaat is minimaal een 6. Alleen bij afstroom binnen Lentiz kan vrijstelling worden verleend op basis van een 5, mits de student hiermee voldoet aan de slaag-/zakregeling.
- Het resultaat van Nederlands lezen/luisteren, Engels lezen/luisteren is met een centraal examen (CE) behaald.
- De examens voor de generieke examenonderdelen Nederlands en Engels bestaan uit de onderdelen lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven. De onderdelen lezen en luisteren vormen het CE (centraal examen) en de onderdelen spreken, gesprekken voeren en schrijven vormen het IE (instellingsexamen). Als het resultaat van beide examenonderdelen, dus CE én IE, van Nederlands en/of Engels voldoende is kan vrijstelling verleend worden voor het gehele examenonderdeel. Is het resultaat van een onderdeel onvoldoende dan wordt alleen een vrijstelling gegeven voor het met een voldoende afgesloten onderdeel, dus CE óf IE.
- Bij vrijstelling op basis van het resultaat voor Nederlands 2F, waarbij cijferdifferentiatie is toegepast, geldt dat het cijfer inclusief cijferdifferentiatie het uitgangspunt is voor vrijstelling en dit cijfer is ook het cijfer dat op de resultatenlijst van de vervolgopleiding komt te staan.
- Er wordt geen vrijstelling verleend voor rekenen niveau 2, 3 of 4 op basis van het resultaat vanuit het oude referentieniveau 2F en 3F. Vrijstelling is alleen mogelijk bij horizontale doorstroom of opstroom, waarbij een bewijsstuk op het vereiste niveau 2, 3 of 4 wordt aangeleverd.

- Op basis van een vmbo-diploma is vrijstelling niet mogelijk, behalve in het uitzonderlijke geval waarin de student het betreffende onderdeel op havo- of vwo- niveau heeft afgerond.

Tot slot is het in enkele gevallen mogelijk dat keuzedelen vrijstelling geven voor generieke examenonderdelen (bv keuzedeel Nederlandse taal 3F of Engels A2/B1). Hiervoor wordt eveneens de handreiking van het Kennispunt Taal en Rekenen MBO van de MBO Raad gevolgd.

Aanvullende bepalingen

- er wordt altijd uitgegaan van de laatste actuele wet- en regelgeving. Tevens worden de landelijke richtlijnen rondom Passend examineren, Examineren van anderstaligen en de Omkeerregeling gevolgd, indien toepasbaar en via examencommissie besloten;
- er wordt geen vrijstellingen verleend voor Engels op basis van een Cambridge certificaat;
- er wordt geen vrijstelling verleend voor Nederlands op basis van hbo-diploma Nederlands;
- er wordt geen vrijstelling verleend voor rekenen op basis van het vak wiskunde.

Vrijstellingen examineren in het buitenland

Het komt voor dat een deel van de beroepsgerichte examinering of de examinering van een keuzedeel plaats vindt in het buitenland, veelal tijdens de stage. Het resultaat van een afgelegd examen in het buitenland kan meetellen voor het behalen van een mbo-diploma door middel van het verlenen van een vrijstelling. De examencommissie kan deze vrijstelling verlenen. Zowel de eisen die voor het examen in het buitenland gelden, als de taken en verantwoordelijkheden voor de examencommissie en het onderwijsteam, zijn hetzelfde als bij de reguliere procedure in Nederland. Behalve de vrijstelling mag op de resultatenlijst ook de waardering of cijfer genoemd worden. Daarnaast kan de school aan de student een, door de directeur opgestelde, schoolverklaring met het behaalde resultaat bij het diploma uitreiken.

Verlenen van een vrijstelling hangt te allen tijde af van de individuele situatie en bewijslast ter beoordeling door de examencommissie.